

ІВАННА БЛАЖКЕВИЧ

ОПОВІДАННЯ

ЛЬВІВ
ВИДАВНИЦТВО «СВІТ ДИТИНИ»
1937.

„ДІТОЧА БІБЛІОТЕКА“

Виходить від 1 січня 1934 щомісячними книжечками
в об'ємі 3-4 аркушів друку, ц. в. 48-64 стор.

На зміст цих книжечок складаються:
байки, казки, історичні оповідання,
описи з життя звірят, мандрівничі
пригоди, сміховинки і сценічні кар-
тини — оригінальні українські та
переклади і переспіви з чужих мов

Будуть теж окремі книжечки присвячені історії та
географії Рідного Краю.

ВСІ КНИЖЕЧКИ ОБИЛЬНО ІЛЮСТРОВАНІ.

Умови передплати:

Цілорічна на 12 книжечок 5 зл.

Піврічна » 6 » 3 «

Квартальна на 3 » 1.50

Для Чехословаччини 30 корон; для Румунії 200 леїв;
для Америки і Канади 1.50 доляра.

Замовлення посилати на адресу:

ВИДАВНИЦТВО «СВІТ ДИТИНИ»

Львів, вул. Зіморовича, 2.

Чековеkonto ПКО. Львів, ч. 503.330.

Чековеkonto ПКО. Прага, ч. 79.575.

06 10
Роз. 115 $\frac{1}{14}$ 50.
❖ ДІТОЧА БІБЛІОТЕКА ❖
КНИЖЕЧКА: 150.

ІВАННА БЛАЖКЕВИЧ.

ОПОВІДАННЯ

Ілюстрації Михайла Фартуха.

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

10.923.

~~5212/150.~~

с. 13

Львів.
ВИДАВНИЦТВО „СВІТ ДИТИНИ“
1933.

Ш 9(2)6-4u52-4

Всі права застережені.

Друкарня ОО. Василян у Жовкві.

ЦЕРАТА З ФРЕНЗЛЯМИ.

Ірусина бабуся не з тих бабусів, що то заєдно нарікають на теперішній світовий лад, згадуючи „старі, добрі часи“. Навпаки, вона — що живо, цікавилася життям своїх численних унуків та немов сама молодніла серед молодого доросту, — з признанням підносить прикмети теперішнього фізичного виховання дітей.

І тому бабусине слово завжди промовляє на сторону внуків, коли лише родичі вагаються дати свій дозвіл: літом — на яку прогульку чи пластовий табір, а зимою — на саночки, совги чи лещети.

Бабусина скромна каса часто виплачує ще й підмоги до квот, яких не достає до купна спортивного приладдя, чи спортивного одягу.

— Не жалуйте козі ліса! — звикла говорити старенька, якщо треба в тата виєднувати дозвіл на яку прогульку — рух на свіжому воздуху: це підвалина здоров'я!

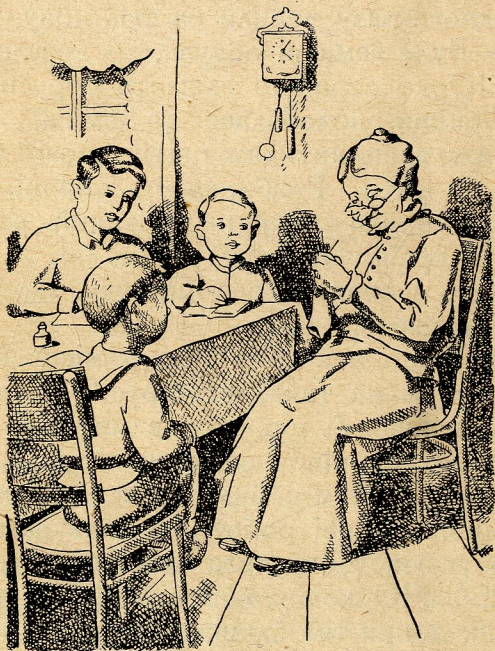
А внуки вже наперед радіють. Знають, що тато завжди слухає бабусі, отож дозвіл уже певний. Втішно збирають чимскорше все, що треба до дороги.

Дбайлива бабусина рука скоренько ладить якусь перекуску, щоби діти не зголоділи на прогульці. Ще хвилька й рухлива громадка вже на дворі. Спішать ужити свіжого воздуха. Супроводжає їх щирий діточий сміх, веселий гамір. А бабуся стоїть на порозі, докіль жвава дітвора не щезне їй з очей. Не хочеться старенькій вертати до пустої хати.

Зате — коли на дворі плюта, а дітвора нудьгує в хаті — бабусі не має спокою. Найцікавіша книжка не займе так унуків, як кожне бабусине оповідання. Не лиш наймолодша Улянка, якій щойно третій рочок, просить: „бай-бай-баю!“, але й гімназисти присуваються до бабуні, особливо під вечірний сумерк, коли ще лампи не засвічені. Бабуся, не випускаючи з рук своєї панчохи, яку плете і на помацки, поправить з привички окуляри і починає історію-правду.

Було це літ тому сорок. Теперішній проф. руханки др. Д. був тоді ще малим Юрком. Була це дитина дуже живої вдачі. Тітці, яка заступала йому покійну матір, дуже тяжко

було втримати дитину в хаті. Хлопчина за-
єдно рвався на волю, на двір. Але тодішні
способи виховання наказували берегти ди-

тину перед перестудою та перед впливом ву-
лиці. І тому Юрко мусів бавитися в хаті.
Дорогі забавки валялися по кутах, а хлопець
нудив собою до безтями. З нудьги придуму-

вав щораз, то нові збитки, за які приходилося опісля клячати або стояти в кутку. А наріканням на непосидючість хлопця не було кінця.

Одного разу купили на стіл нову церату.

— Буде замість обруса, — казала тітка — бо Юрко страшно плямить обруси.

Юркови подобалася та зміна. Кілька днів розглядав китички цвітів, розмальовані на тлі це рати. Розбирав подробиці різнобарвного вінка, який наче живий мерехтів здовж її країв.

Одно несподобалося Юркови, що церата немає френзлів.

— Якщо має вона бути замість обруса, ну то чому ж не така, як обрус? — міркував собі хлопчина. А що сам не міг собі найти вияснення, то пішов спитати тітку.

Тітка в той час була занята гладженням ковнірців. До цієї роботи привязувала вона багато уваги. Докладала всіх старань, щоби широкі білі Юркові ковнірці вийшли як найтвердші, а при тім блищалися мов з пральні. Кожне завалання ковнірця Юрко відклячував, тому теж дуже не любив цієї „паради“.

— Пощо їх тітка знову прасує! — подумав невдоволено. Але не мав відваги висказати свою думку голосно.

— Чого вийшов до кухні? Тут тягне від дверей! Тікай у кімнату! — заговорила тітка, побачивши Юрка.

— Я зараз! — оправдувався хлопець — лиш скажіть, тіточко, чи цєрата то так, як обрус?

— Та так! — відповідає тітка.

— Ну, а чому вона не має френзлів? — питає Юрчик дальше.

Але тітці не до розмови було. Залізко липне — ковнірець морщиться.

Юрко налягає на відповідь:

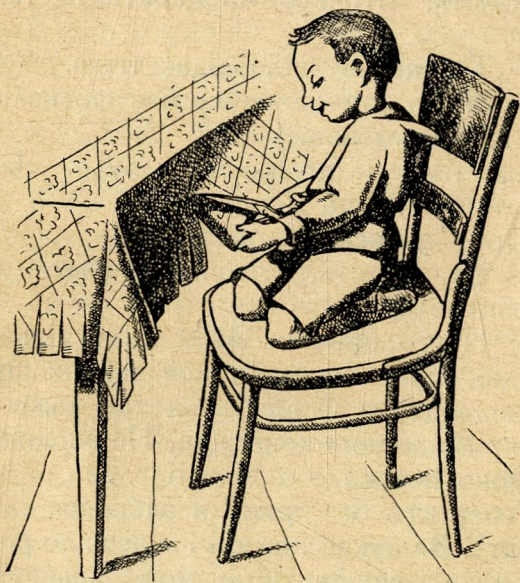
— Та скажіть, тіточко, чому цєрата френзлів не має?

— Ну то причіпи їй! — каже тітка роздразнено, щоб лише збутися зайвих питань. Вони відвертали її увагу від так важної роботи, як гладження ковнірців. Не сподівалася, що Юрко переведе в діло її слова.

Тепер уже без принуки забрався хлопець у кімнату. Вишукав ножиці і взявся до роботи. Тітка рада, що спокійно може дальше працювати, забула про Юрка.

А Юрко аж пріє, щоби цєраті надати правдиву подобу обруса — себто, щоб зробити френзлі. Спочатку думав, що це зовсім легка справа. В додатку це річ дуже при-

ємна тяти ножицями щонебудь. А тимбільше робити френзлі при цераті. Нейперше хотів зробити дуже дрібонькі. Але вкучилося. От і „френзлі“ погрубіли, а властиво става-

ли щораз ширші. Обробивши два боки церати, Юрко вирішив, що на нині досить. Завтра доробить. Тимбільше, що власне тато вернув з уряду, тож зараз подадуть підвечірок.

— А Юрко чемний був? — питає тато тітку, роздягаючися в сусідній кімнаті.

— Дуже чемний, як ніколи! — прихваляє тітка, а Юрко росте на radoшax. Він уважає, що похвала зовсім слухна, бож на-трудився чимало. Аж руки зболіли від но-жиць. Отже втішно йде на стрічу татови й тітці.

— Вже цєрата має половину френзлів! — звіщає гордовито. А тітка з дива мало що самовара з рук не випустила.

— А, псотнику непоправний! Ти лиш на одних збитках жиєш! — посипалося на Юрка. — Дивіться, дивіть! Пішла нова цє-рата! — падькає тітка. А Юрко здивовано:

— Таж нічо ще не сталося, я завтра докінчу!

— Що? Мало тобі нинішних збитків? На завтра нові заповідаєш?! — картає його тітка. Не допомгло, що Юрчик нагадував теті її дозвіл — причіпити цєраті френзлі, — по-мандрував хлопчина до кутка, заливаючися гірекими сльозами. Коли як коли, але нині він ніяк не міг зрозуміти: чому його кара-ють за те, що він послунав тети і зробив цєраті френзлі. А може тому, що не до-вкола?

ЛИНВОСКОК.

До малого містечка заїхав цирк.

З усіх доси невиданих циркових штук найбільше сподобалися хлопцям ливоскоки.

По відїзді цирку Остап приніс до саду всі шнури, що були розіпняті на горищу для вішання білля. Довго мозолився з товаришами заки позатягали їх від дерева до дерева. А тоді за проводом Остапа давай наслідувати ливоскоків.

Порозбивали собі носи, позрушували кости, повибивали зуби, але ходити по ливі ані руш.

Лише Остап туй-туй бувби став ливоскоком. Вже зробив один крок, але при другім злетів стрімголов аж земля задудніла.

Упав і не встає. Перелякані хлопці розбіглися домів, а Остап перележав зімлілий з годину.

Щасливим трафом бабуня вийшла на горище вішати поפרане білля. Побачивши, що нема шнурів, зараз догадалася, що це

Остапова справка. Шукаючи за ними найшла й Остапа, який вправді вже був очуняв, але головою повернути не міг.

Перелякана бабуня принесла на пів притомного хлопчину до хати, положила його до ліжка тай стала обвивати голову та шию мокрими рушниками. Остап просив бабуню, щоби не говорила про цю пригоду батькови, бо боявся, щоби не дістав кари за свою „штуку“. Він приобіцяв бабуні, що вже більше ніколи не буде робити подібних „збитків“.

Через три неділі носив Остап скривлену голову, але гордився, що не зважаючи на це, був ливоскоком. А всі товариші забави потверджували це з переконанням.

ВОЄННЕ ВІДШКОДУВАННЯ.

Було це давно, ще за австрійських часів. Остап — пізніше один з членів військового Секретаріату УНР — був тоді семилітком. Його батько, зайнятий щоденно дворазовим навчанням у школі, небагато часу міг присвятити вихованню свого сінка. Отже село ховало Остапа. Незглубима книга широкої подільської природи розкривала перед ним свої карти. І хлопець читав їх по своєму. Про Пласт ані про літні табори молоді тоді ще ніхто не чував. Не було ще Січей ані Соколів. Рухових забав ніхто в нас тоді не брався учити дітей. Особливо діти дошкільного віку полишені були самим собі. Тому й Остап добирав собі товаришів між селянськими хлопцями і ставав проводирем кожної забави сільського гуртка.

Товариші радо підчинялися приказам свого вождя — Остапа. Вони знали, що ніхто так, як він, не поведе їх чи то у бій на „ворога“, чи в сад на яблука, чи в гай на суніці або

горіхи. Безпечно йшли за ним, як у дим, бо якщо навіть чим прогрішилися, то знали, що Остап всю вину візьме на себе, а вони вийдуть ціло.

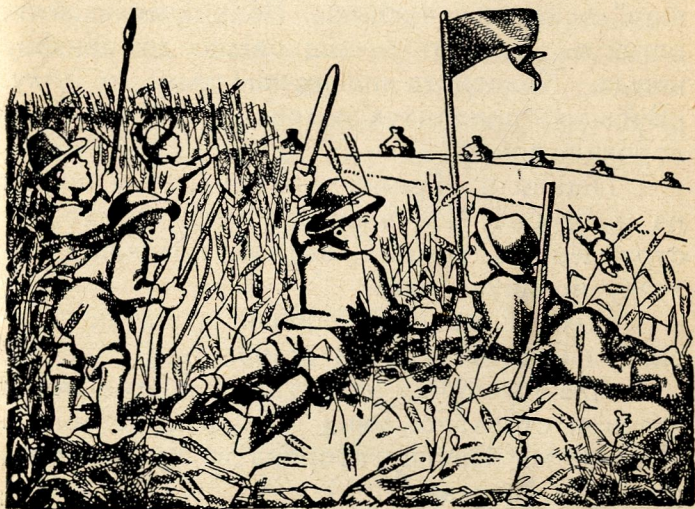
Через шість тижнів перебували в селі різні частини австрійських військ: піхота, кіннота й гарматчики на вправах.

Остап цілими днями увихався поміж жовнірами. Оглядав зброю, одяги, тощо, а коли військо відходило на вправи в поле, Остап з товаришами біг також туди. Розмістить бувало свій відділ так, щоб як найдальше усім було видно кругом і хлопці сидять годинами. Забувають про голод і спрагу. Доперва з поворотом жовнірів вертають і собі до села.

Але не вертають якбуть. Остап попереду, а прочі чвірками за ним. Кождий іде просто як свічка, а ноги витягають на подобу військових.

— Раз! два! Раз! два! — числить Остап. Коли військо скінчило вправи — опустіло село, але хлопці продовжували свою забаву в жовнірів до кінця жнив. По вакаціях Остап пішов до школи в місті. А там надійшли осінні слоти, зима і звязь з товаришами дещо розірвалася. Зате, коли скінчився перший рік Остапової науки, хлопець постановив собі

надолужити всі години пересиджені в школі. Було це по св. Петрі й Павлі. Подільські лани хвилювали лавами збіж. Десь-не-десь сторчали вже житні копи. Цвила гречка, жовк я-

чміль, а пшеничка хилила свої багаті в зерно колоски. Остап зібрав чималий відділ товаришів. Нагадалися йому торішні військові справи. Почав наслідувати рухи військових частин, яким торік стільки разів приглядався.

Вивів свою чету за село. Житні копи на одній з нив стали неприязельськими арматами. Остап постановив здобути їх. Підходити треба непомітно, щоб ворог цього не доглянув. Отже „вожд“ веде своє військо на недалекий загін пшениці. Кільканацять „вожків“ ховається в збіжжя. Вони приклякають, встають, лягають — відповідно до приказу вождя. Колосиста пшеничка паде до долу. „Військо“ придоптує колоски, прямуючи до ворожих армат.

Підійшли. Грімке — гурра! — і перемога на цілій лінії. На знак здобуття гармат застромлено в кожний житний полукіпок га-лузку полину з межі.

Змучені жовніри спочили, а відтак із піснею на устах вернули домі.

Але пшеничка не встала. Другої днини власник стоптаної ниви лиш руки заломив. Ніяк не міг спершу второпати, що таке зайшло на його загін.

Справа опинилася на суді в громадському уряді. Прикликали Остапа. А він без ніякого засоромлення толкує батькам громади, що прецінь мусів скрити своїх вояків у пшениці, бо інакше ворог був би їх побив з гармат.

— З яких гармат? — допитуються радні.

— А з тих, що в житних полукіпках! —
відповідає хлопець зовсім поважно.

* * *

Остаточно закінчилася Остапова виправа по гармати тим, що його тато звернув дві копи пшениці, як „воєнне відшкодування“, а Остап відклячав у запертю цілу годину кари.

Товариші побіди і тим разом вийшли ціло, бо Остап, як вожд, відповів сам перед „воєнним судом“ за цілу воєнну виправу.

ЦВІТ БАРАБОЛІ.

Бабуню Марту згорбили пережиті літа. Йдучи на прохід підпирається паличкою, звичайним топірцем свого внука Вуня, що передав був цю паличку бабуні на переховок, як примусово покидав рідню.

— Як вернуся, то візьму її собі назад! Стільки в мене майна, що саме ця паличка! — говорив на відхіднім.

І ось уже шестий рік береже бабуня внукової палиці, немов святощів яких. Бере її завжди зі собою на прохід.

Іде попри хвилюючий лан жита, роздумуючи про свого наймолодшого внука, що вже шестий рік сидить десь далеко за тюремною решіткою. Туга горбить бабуню ще більше. Але правнуки не дають попадати в тугу. Троє їх біжить за прабабунею, щебечуть й гуторять, аж гомін лунає кругом.

Під граничним горбом, що ділить поля двох сусідніх сіл, сіла припочати. Недалеко забілів цвіт загону вчасної бараболі „амери-

канки“. Задивилася бабуня на китички бараболяних цвітів, а правнуки лепечуть:

— Бабуню! розкажіть щось про це, як ви ще маленькою були!

Бабуні не треба просити. Цвіт бараболь якраз навів жмут споминів і бабуня вже їм розкажує:

— Мені було 7 літ, а мій брат Остап 10-ий рік кінчив і до гімназії збирався здавати іспит. За нашою хатою посадили загін „американки“. Зближалися жнива. „Американка“ зацвіла білим цвітом. Я любила ним. Для мене тоді цвіт бараболі не був нічим гірший від конвалій, чи бозу. Дивно мені було: чому ніхто на цей цвіт не звертає уваги, лиш під корчі заглядали, чи нема ще молоденької бульби.

Залізниці в той час у нас ще не було — тож наші тато поїхали фірою до Тернополя, щоб заздальгідь купити приладдя для надходячих жнив. Нетерпеливо вижидали ми їх повороту тимбільше, що також для нас мали привезти нові одяги. Коли вернулася фіра з міста, ми, — діти, — вже спали, змучені цілоденною біганиною по саді й городі.

Другої днини Остапко зірвався рано, щоб оглянути все, що тато купили в місті.

З усього найбільше зацікавили його нові серпи з червоно помальованими ручками. Приглядаючись їм призабув навіть про свій новий одяг.

— Треба б їх спробувати, чи добрі — каже Остапко до мене.

Тато думали, що він говорить про нові штанята тай кажуть:

— Певно, що спробуй! Я-ж їх на те й купив!..

І татко вийшли з хати.

Остапко лиш ждав цього. Тепер самопевно розвинув серпи і постановив негайно перевести пробу, бо в Остапка коротко було: „сказав і зробив“.

Зараз, без довшої надуми, вибіг за хату і за хвилю положив покіс цвітучої бараболянки. Випробував серп і вирішив, що він знаменитий.

Заніс серп назад у хату, а сам вийшов, щоб налюбуватися свіжими покосами. Несподівано надійшов тато. Як лиш побачив зжаті бараболі в цвіті вдарив об поли руками. Тато виплекав ті бараболі в скринках та висадив обережно, щоб мати їх на розплодок.

Остапко аж тепер зрозумів, що зле зробив, бо-ж не конче на бараболях треба було

пробувати чи серп добрий. Він побачив, що карі не мине, бо батенько були приклонником засади царя Соломона, що: „хто милує сінка — не жалує тростинки“, а грізно насу́плєні батенькові брови казали надіятися, що „штанці“ будуть в роботі.

Страх — злий дорадник. Отже Остапко, ще заки його спитали — постановив не признатися до вини. І коли тато настоювали питанням: хто вижинав бараболі — то Остап процідив:

— Це Мартуся зробила! — себто я.

Не розбираючи справи, батенько видали на мене присуд. Вправді з лозинкою я ніколи не познайомилася, але підпадала іншій карі.

— Клякай в куті! — почула я несподівано татків голос, якраз у цю хрилю, коли виправляла „фіру“ наладовану збіжжам „на ярмарок“. Перелякана питаю:

— За що?

Але це присуду не злагіднює.

— Клякай зараз! Ти добре знаєш за що!

От і опинилася я навколішках в „карнім“ куті кімнати. Батенько поставив коло себе годинник, а сам сів щось писати. Кожночасний побут у карному куті кімнати дуже довжився. Навіть, як приходилося стояти там

за кару, тоді вказівки годинника посувалися чомусь то дуже помалу. Але в часі клячання — то вонм майже з місця не рухалися.

Відклячала я майже 15 хвилин і вийшла з кута сплакана в почуттю кривди, що присуд запав без слідства і доказів вини. По прийнятому звичаю мусіла я ще й перепросити татка і ціла в сльозах вийшла на двір.

Тут уже ждав мене Остапко з радісним лицем. Кинувся мені на шию та шепотом пояснив у чім річ.

— Я тобі, Мартусю, за це зробив такий гарний городець, а завтра ще й хатку збудую!

Я знала, що Остапко не будьякий майстер і що слова додержить. За хвилю були ми в малинику, де Остапко загородив грядочку майстерним плотиком з прутиків, а грядочки засадив вибраними з цвітника цвітками. Побачивши таке чудо, — вмить забула я про неслухно відбуту кару. Але Остапко ніколи не забув про неї.

Ця кара була найсердечнішим вузлом, що зв'язав нас обоїх — брата й сестру — на протяг цілого життя.

От тому, скільки разів побачу бараболі в цвіті — стільки разів згадую цю пригоду з моїх дитячих літ. І здається мені, що нічим

у життю так не втішилась я, як тим город-
чиком, що Остапко зробив мені, щоб нагоро-
дити мене за неслухно відбуту кару. А цвіт-
ку бараболі ще й нині люблю за всі квіти...

* * *

Погладила бабуня русяві головки пра-
внуків, що притулилися до неї, взяла Вуневу
паличку тай пішли з поворотом домів.

Мала Наталка перестерігає Ігорка:

— Лиш ти не пробуй серпа на барабо-
лях, щоб мені не прийшлося відбувати кару
за тебе!

А Любцьо побіг у город, нарвав китичку
бараболяного цвіту і приніс її бабуні.

МАЛІ МАНДРІВНИКИ.

Було це в часі страшної світової війни. Юрчик приїхав у гості до свого тіточного братчика Миронка на село. Мама вислала його туди, щоби відітхнув свіжим сільським повітрям, бо колись в гарному Станиславові, де Юрчик мешкав з мамусею, тепер страшно було. По недавньому переході ворожих військ найкращі вулиці міста зруйновані, камениці попалені, а дим зі згарищ затроював воздух.

Юрчик дуже гнівається на тих недобрих людей, що понищили склепи навіть з забавками і цукорками. А в сусідської дівчинки Ірки, що приятелювала з Юрком, згоріло всьо, що в хаті було. Хлопчина дуже боявся в часі страшного пожару, а страту Ірчиних ляльок відчув дуже глибоко. Обоє вони плакали за ними й сумували. Отже мама скористала з першої нагоди, щоби вислати Юрчика з міста. І тепер він ужиє волі з Миронком та його товаришами-однолітками.

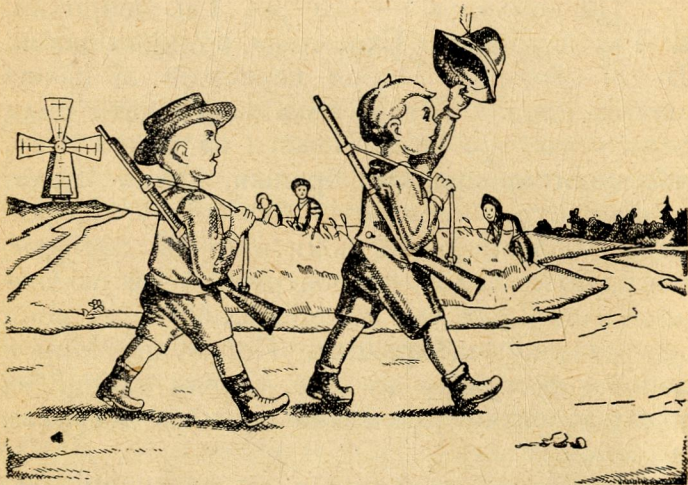
Мирон був проводирем своєму тіточному братчикови. Обводив його по саді; напаслися хлопці в малиннику, погудували кріликів. І у землянці також побували.

Ця землянка — то рів 1 м. широкий, а 4 м. глибокий. Сходиться туди східками. В тій землянці Мирон пересидів зі своєю мамою неодну битву, коли то гранати рили землю так, що світа Божого не видно було, або коли крісові кулі бреніли, немов бжолі, а скоростріл тарахкотів без упину. Мирон бере магільницю тай водить по ній патином, наслідуючи голос скоростріла. І не оглянувшись хлопці, як уже на обід кличуть. А вони ще на ріку вибиралися. Пополудні Мирон заповів прогульку до ліса. Взяли хлопці на плечі деревляні кріси тай ідуть за дозволом до мами.

— Мамо, ми йдемо в ліс на суніці. Беремо зі собою кріси! — голосить Мирон.

А мама в тій думці, що „лісом“ є малинник, або недалекі лози — дозволяє. Але Мирон завзявся показати Юрчикови правдивий ліс, що від села віддалений зо два кілометри. Як мама їздила по Юрчика до Станиславова, то він ходив туди з місцевою учителькою.

Пішли хлопці. Кріси на рамени. Крок
військовий. Кого стрінули в полі при роботі
— кожному Мирон казав:
— Дай Боже щастя!

Люди дякували та питали:

— А куди Бог провадить?

— До ліса! — відповідав Мирон гордо.

— Ну, а не боїтеся?

— Чого? Таж бачите, що маємо кріси!

Військовий крок хлопців ставав повільніший. Юрчик уже хотів присісти при дорозі, але Мирон підбадьорював його, що ліс уже

недалеко і тішив Юрчика малинами, яких там багато-багато. Хлопці попріли і дуже були раді, коли врешті спочили під першим лісовим деревом.

Зашумів вихор. Юрчикови пригадався недавний пожар Станиславова і йому зібралось на плач.

— Ех, ти міщуху! — заспокоює його Мирон, — та ліс зелений, горіти не буде! Ходім шукати малин!

І подалися в гущавину. Гильки зачіпалися за їх одіння, драпали руки і лице, скидали їм капелюшки, але малин не було. В додатку Юрчик бовтнув одною ногою в якийсь рівчак з водою і лише завдяки Миронови — що в час поспішив йому на ратунок — скінчилось на обталапанню ноги. Але й Мирон стратив певність себе і бажав вернутися на дорогу. Та це не було так легко. Хлопці продиралися довший час, поки з бідою не видісталися з кущів. Щасливо попали на дорогу, якою люди возили дрова.

Узявшись за руки пішли дорогою в глибину ліса. Йшли дуже довго темним лісом. Врешті дорога прояснилася і хлопці вийшли на зруб, де лиш десь-не-десь росли старі дерева-насінники. Цілий зруб заріс малинником.

Мирон зрадів і втішно повів Юрчика на сочисті малини. Хлопці рвали ягоди цілими долонями і смакували на ввесь рот. Довгий, томлячий прохід і спізнена пора заострили їм апетит. Смачні ягоди засмакували одному й другому. За кілька хвиль хлопці виглядали немов помальовані. Заїдаючи малини обмстили собі цілі лиця. Спершу рвали ягоди покотом. Опісля вибирали вже лиш, що кращі. А там і перестали збирати. Наситилися й посідали під дубом. Мирон добув з кишені кусник хліба. Закусили.

— Будемо вертатися до дому? — питає Юрчик.

Мирон теж має охоту до мами. Але куди? Кругом малини і малини. А дороги ніякої не видно.

— Ходім уже! — принаглює Юрчик. І малі мандрівники почали продиратися крізь малинник. Ішли без наміченого напрямку. Юрчик щораз кривився до плачу, а Мирона теж уже почало щось давити в горлі. Щасливим трафом опять вийшли на якусь дорогу, якою їхала фіра з дровами. Старий ґазда, поганяв коней і спершу не звернув уваги на хлопців. Але Мирон пізнав сусіда Степана і зняв капелюх з поздоровленням.

Тоді господар пізнав також Мирона і спитав, що він тут робить.

— Ми на малини прийшли! — відповів хлопець.

А сусід питає далше:

— А мама де?

— Мама — дома!

— А ви з ким?

— Самі! Вибралися на малини!

— А не лячно вам було?

— Та чого? У нас є кріси...

— Но, но! — посміхався газда. — Сідайте-но, мої відважні, на фіру. Відвезу вас до дому.

Хлопцям не треба було два рази це казати. За хвилю сиділи на фірі з дровами.

— Алеж ви повимальовувалися!.. — жартує сусід Степан.

— Ідемо, як стрільці на гарматах! — каже Мирон, примістившись на грубій колоді — радий, що їде до мами. Юрчикова також припала до вподоби така несподівана їзда. Обидва хлопці раді.

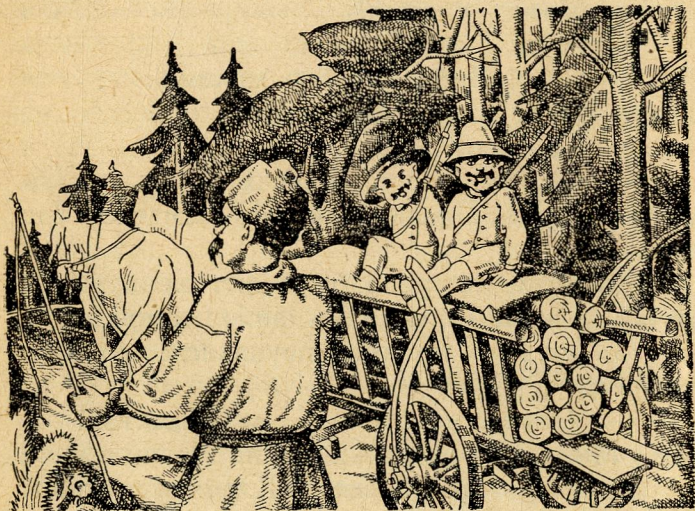
А мама? Прибравши по обіді хатню посуду, вийшла на город поглянути за хлопцями. Та їх не було нігде.

— Може в кого з сусідів? — подумала.

Але там їх не бачили.

— Може над річкою з дітьми?..

Не було їх між ними. В' пошукуванні зайшла до учительки. Але й вона днесь не бачила Мирона. Ще вчора бачила, коли вернули з ліса.

— То Миронко був учора з панею в лісі?

— Так, я ходила туди з дітьми і його зі собою взяла. Тепер мамі стало ясно. Мирон — дозволяючися піти в ліс — не мав на думці лозів, ані малинника, але правдивий

ліс „Дуброву“. Отже там треба шукати за хлопцями.

Ідуть обі з учителькою в напрямі ліса в надії, що стрінуть їх по дорозі. Дарма. Розпитуючи людей по полі вневнилися, що шукають в доброму напрямі. Так зайшли до ліса. Кличуть, гукають. Відповідає їм лиш глухий лісовий відгомін. Всілякі здогади мучать маму. Ануж десь вснули помучені, бож перейшли такий шмат дороги. А може де попадали в стрілецькі рови, яких у лісі тепер повно. А може...

Коже нове „може“ гірше від попереднього.

Смеркається. Пошукування стало безуспішне. Бідна мама безрадна. Остаточно сама заблукає в незнаному лісі. Порадились з учителькою, щоби вернути домів, взяти людей зі смолоскипами тай докладно перешукати ліс.

Вертають до села. Мама неспокійна, ледви ноги за собою тягне. В половині дороги побачили, що їм напроти йде син учительки та дає якісь знаки. Не знали, як їх розуміти, а бідній мамі з непевности серце бється трівожно.

Зрівналися. І мама аж сльозами радості облилася, почувши, що сусід Степан стрінув

хлопців у лісі в противному кінці і привіз їх до дому здорових. Забула про втому. На крилах радості полинула додів. Хлопці сиділи під хатою. Мирон мав уже час роздумати, що його прогулька спричинила мамі чимало журби.

— Хоч, по правді, я в мамі дозволявся і мама дозволила, але все таки воно щось не добре вийшло, коли стільки за нами на-шукались, — міркував собі хлопець, якого воєнні переживання розвинули понад вік. — Коби лиш тепер мама вернулася. А то ще де заблудить — журяться собі хлопці з черги.

А мама вже є.

— Мамусю! Я всему винен. Більше без тебе нікуди не піду! — оправдується Мирон на вступі, хоч мама ніякої вини в нікім не шукає.

— Славити Господа, що ви є! — повторює, заєдно щаслива, що дітей не стрінуло яке нещастя.

За часок хлопці, помиті й перебрані в чисте білля, спочивали в постелі, по небуденних трудах. Замкнувши очі заєдно бачили багато-багато малин, а в ухах шумів їм ліс. Так позасипляли з усміхом вдовілля на личках. А мама, зворушена пережитим страхом і радістю, не спала довго в ніч.

Найперше написала листа до Миронового татка, до війська, описуючи нинішну самостійну мандрівку хлопців. А потім довго-довго молилася, дякуючи Матінці Божій за опіку над малими мандрівниками.

* * *

Відтепер, скільки разів Мирон брав у мамі дозвіл, мама завжди розбирала справу як слід, щоби не доходило до непорозумінь із-за того, що питання дітей часто збувається будь якою відповіддю.

ПЕЧАТКА.

Тепер почта — річ звичайна. Вправді листonos є завжди милим та пожаданим гостем у хаті, але тепер його поява — це зовсім буденна подія. Він-же приходить щоднини звичайно в одній і тій самій порі. Нераз, не переступаючи навіть хатнього порога, подасть часопис і йде даліше. Але колись, коли ще не було телеґрафу, ні телефону, ні радія, а почта приходила до села раз у тиждень, тоді появи листаря ждали всі нетерпляче. Він не лиш приносив, але й забирав почту.

З усіх почтових посилок цікавили Іванка найбільше листи і пакети запечатані великими червоними печатками. Кождий такий лист справляв у родині Івасика подвійну радість. Батько й ненька раділи змістом листа, а Іванко ковертою, а радше печаткою на ній. Оглядав її хлопчик, любувався червоною краскою ляку, придивлявся відбитим у ляку буквам, вкінці витинав печатку з коверти і ховав її

до своїх маєтків у скриночку, — де була всячина. Він цікавий був дізнатися: звідки ця печатка береться на листі, але не мав відваги про це питати — бо мама звичайно збувала його питання байдуже:

— Е-е-е! ти зараз усе хотівби знати!

До тата хлопчина навіть не мав сміливості підійти за в'ясненням у тій справі. Звичайно татові слова: — „Ет, дурень ти!“ — зморожували цікавість хлопчини. Тому Іванко замикався в собі. Одинокий пастушок Захарко, небагато старший від Іванка,

ніколи не полишав його без відповіди. Навпаки він давав йому дуже обширні в'яснення, оче-

видно, що на свій лад. Але Захарко про печатку не знав сказати більше понад те, що „червона бо червона“, а блищить, як мальована. Та й стільки. А цього було Іванкови за мало.

Аж ось раз почув, що мама збирається

посилати для бабуні дарунки на іменини. Посилка піде поштою. Значить — будуть на ній печатки, такі самі, як ті, що їх Іванко бачив на посилках і листах від бабуні.

— Буду вже знати і без тебе, як роблять печатку! — сказав гордо до Захарка. — Тато вже купив ляк. Червона лісочка ляку, що лежала на татовім столику, не давала хлопчині спокою. Скористав з нагоди, що нікого не було в кімнаті і одним скоком був при столі. Дрожачими рученятами вхопив ляк. Нараз рипнули двері. Хлопчина злякався і лісочка ляку випала йому з рук тай розбилася на кілька кусників. Іванко зблід як полотно. Над ним стануло грізне батькове обличча. В тую мить Іванко подумав собі, що придаласьби йому тепер шапка-невидимка. Зрештою бувби він не від того, щоби яке чарівне слово перемінило його в мишку або котика, бо тоді легко було б йому оминути строгої батьківської руки.

— Непотрібе! — загремів батько... Але на щастя тим разом скінчилося на легкім ударі по руці, бо якраз увійшла в кімнату мама з пакунком і свічкою.

Зрозуміши в цьому річ, скоренько позбирала кусні ляку тай, пригрівши їх над по-

лумям свічки, зліпила до купи. Опісля обоє з татом взялися лякувати посылку для бабуні. Тато запалював ляк, капав ним на шви пакунка, а мама витискала на ляці печатку. Це так сподобалося Іванкови, що, вмить призабув про недавню прикру пригоду. Непомітно присунувся до мами як змога близько і слідив кожду її чинність при лякуванню. Вкінці осмілився навіть сказати:

— Мамусю, я раз витисну печатку! Лиш один раз... Але скоро замовк, бо почув звичайний батьків висказ:

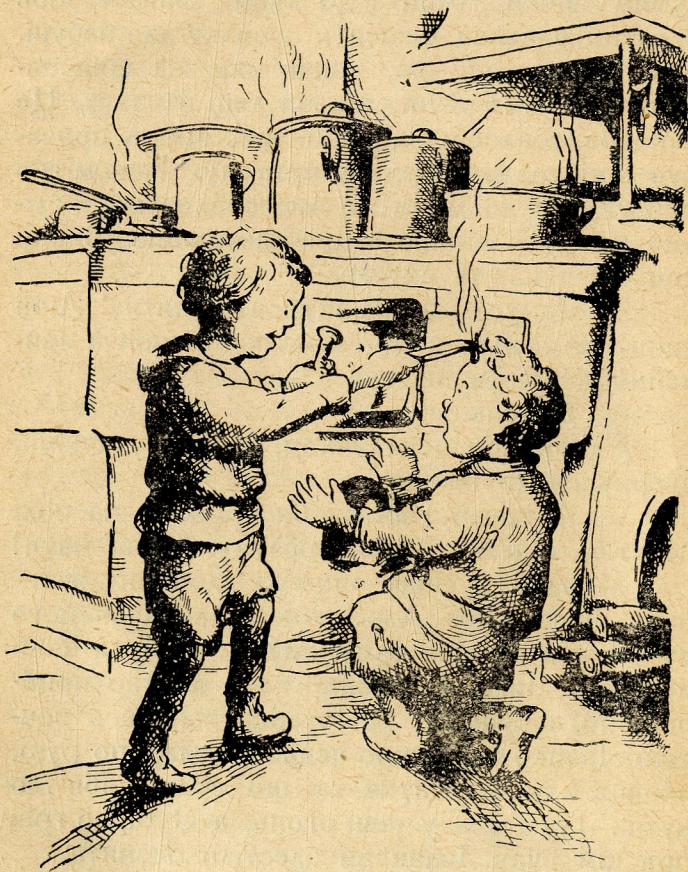
— Дурень ти!

Скінчивши з пакунком, тато шуткуючи, звернувся до Іванка:

— А тепер тобі треба прибити на чолі печатку — може більше розуму будеш мати!

Мама дала знак очима і хлопчину залишено в спокою. Але це не відвернуло його думок від бажання самому витиснути собі печатку. Виждав нагоди, коли листар прийшов по пакунок і всі старші занялися поштою, Іванко забув про недавній удар по руці, вхопив ляк і печатку та що сили побіг до кухні. Тут горів у печі огонь, а Захарко грів при нім руки. Іванкови блестіли оченята.

— Тепер я тобі покажу, як робиться пе-

чатку! Як хочеш, то прибію тобі її на чолі! — говорив Іванко втішно, наслідуючи недавній голос батька. Свідомий, що часу до ділання в нього небагато, розігрів при огні ляк тай збирався ним зготовити місце для печатки на Захарковім чолі. Капнула розтоплена живиця — скрикнув Захарко з болу й Іванчикова знов не повелось витуснути печатку. Всі кинули почту і подалися до кухні. Батько вхопив Іванка за руки і поставив винуватця до кута, де мусів відстояти за кару довший час. Батько, ходячи широкими кроками по кімнаті там і назад, відгрожувався, що такої кари за Іванкові збитки за мало. І обіцяв, що як ще раз повториться подібне, то вигарбує хлопчині „шкіру“.

А Іванчик, не випускаючи з рук ляку й печатки, роздумував над своїм учинком і ніяк не міг добачити за собою якої небудь провини. Таж він зробив Захаркови лиш те саме, що перед хвилиною хотів тато зробити йому, Іванкові, „щоби мав більше розуму“. Може, якби був хлопчик довше постояв у кутку, бувби погодився, що дійсно, колиб перед тим йому самому був тато вліпив печатку на чоло, то опісля Іванко мавби розум і не пробувавби цього на Захаркови. Але несподіва-

ний приїзд сусідів у гості перервав дальше відстоювання кари. І хлопчина вийшов з кутка в переконанню, що щось воно не в порядку, коли його покарали за переведення в діло батьківського наміру.

А Захарко ходив кілька днів з червоним ляком на чолі. Врешті, не стерпівши кпин, закусив зуби і на силу віддер ляк з чола разом з опареною шкірою. Наслідком цього чола спухло і знак з печатки лишився хлопчині на ціле життя.

— „Назначений“! „Печатка“! — дражнять його, бувало, хоч уже парубком став.

Зчасом пустунчик Іванко покінчив школи, вступив до суду, а там став радником при Найвищому Трибуналі у Відні.

Що року приїздив до рідного села. За кожним разом прикликав до себе товариша дитячих літ, Захарка. Глянувши на його чоло, Іванко мусів за кожним разом пригадувати собі про свою невдачу з витисненням печатки на Захарковім чолі, яке й досі носило її слід на собі.

ЩО СВОЄ — ТО СВОЄ.

I.

Ярко скінчив чертерту клясу в „Рідній Школі“ у Львові. Під кінець шкільного року відбула його кляса цікаву прогульку. Їздили діти зі своїм учителем оглядати кооперативну фабричку „Зоря“, де виробляють синку до білля і чорнило до чобіт зі знаком синьої цвітки „Незабудьки“. Вибираючись на оглядини фабрики, Ярко уявляв собі: будинок з високими коминами, широкі галі з великими машинами. Але як трамвай дійшов до останнього перестанку на Богданівці і діти роєм висипалися з воза, Ярко зі здивованням побачив на зовсім невеликій будівлі напис: **„КООПЕРАТИВА ЗОРЯ“**. Думав, що може це яка помилка, але пан учитель уставив дітей в пари і повів їх таки туди.

— Це має бути фабрика? — питає Ярко сам себе. Може ми заблудили?

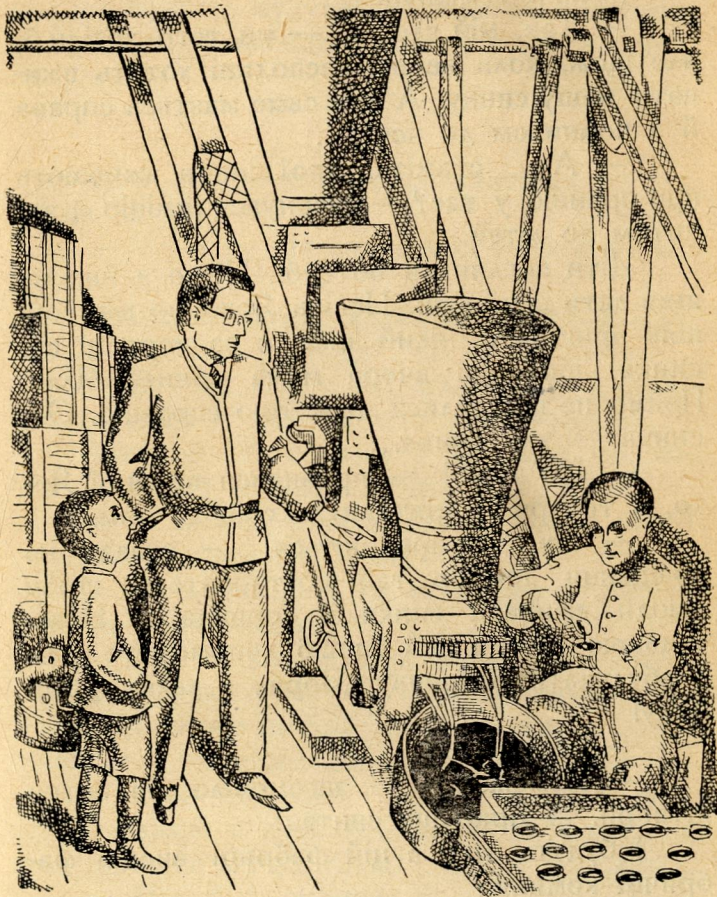
Ввійшовши до невеликої кімнати, аж тоді Ярко побачив, що пан учитель повів їх пра-

вильно. Гуркіт мотору, шум млинок і ось ллється з одної лійки розтоплене чорнило (яке ми чомусь з німецька зовемо „шварцом“), а з другої пливе синка. Дівчата, в робітничих фартухах, справно підставляють коробки одна за одною та наповняють їх по береги, а відтак відставляють, щоби маса застигла. Інші затулюють остуджені вже коробки і пакують їх тузинами у паперові пуделка. Інженір, що опроваджував дітей по фабричці, давав відповіді на різні патання учителя та пояснив дітям справність машин.

— А чому ця фабрика така маленька? — запитав Ярко. — Ми сподівалися побачити великі забудовання, високі комини фабрики, а тимчасом...

— Замість фабрики — „фабричка“! — перебив Яркові інженір. — Це доперва початок, любий хлопче! Ми не можемо виробляти ані синки, ані чорнила більше, ніж маємо запотребовання на наші вироби. А це запотребовання невелике — тому й фабричка наша невелика.

Ярко осмілився. Таж українських родин у цілій Польщі близько мільон; от якби лиш по коробці синки в рік на одну родину, таж це дуже, дуже багато.

Інжінір всміхнувся.

— Так, мій хлопче! — ми того хотіли б, але щож, коли не всі господині хочуть вживати нашу синку. А так само мається справа й з чорнилом до чобіт...

— Ану, скажіть, якої синки вживають при пранню у вас? — звернувся інжінір з запитом до дітей.

Діти поглянули по собі. Ніхто з них не вмів дати відповіді. Навіть Ярکو не міг собі ніяк пригадати, який знак є на коробці від синки, що нею вчора мама синила білля. Прямо не цікавилися діти тою справою. От, синка — тай синка...

— Не знаю! — признався перший Ярко, а товариші притакнули собі за ним.

— Ну, то придивіться! — сказав на прашання інжінір тай постарайтесь, щоби всюди вживали синки й чорнила з „Незабудькою“, то в цей спосіб допоможете нам розбудувати фабричку „Зоря„ у велику фабрику!

— Поможете?

— Поможемо! — загомоніло пів сотки дітвори. А Ярко ще спитав:

І будуть тоді в цій фабриці високі фабричні комини?

— Будуть, будуть! — всміхався інжінір, гладячи зацікавленого хлопчину по головці.

II.

Ярко вбіг до хати, перескакуючи по два сходи на раз.

— Чого ти так спізнився? — питає його мама.

— Наша кляса їздила оглядати кооперативну фабрику „Зоря“, аж на Богданівку...

— Ет, які там у нас фабрики! — скривилася мати і махнула легковажно рукою.

Але роблять і синку і чорнило до чобіт! — палко заговорив Ярко.

— Та може роблять, але що вони варті! — говорить даліше мама.

— А ви, мамо, якою синкою сините білля — питає Ярко.

— От, берися краще до їди, бо вже й так все позастигало! — сказала виминаючо мама. Але Ярко не був всилі перемогти своєї цікавості. Не діставши від мами бажаної відповіді, побіг до кухні і за хвилю стояв уже перед мамою з пуделком синки в руках, на яким, замість „Незабудьки“, виднів... „Ключ“.

— Мамо! А ви чому не вживаєте синки

з „Незабудькою“? Якже ми можемо мати свої великі фабрики, якщо замість своїх купуємо чужі вироби? — горячився Ярکو.

Слово по слові і мама мусіла приобіцяти Яркові, що більше вже ніколи не купить іншої синки лиш з „Незабудькою“.

— Я вам сам її куплю! — сказав Ярکو на закінчення.

III.

За кілька днів Ярکو з мамою виїхали на село до бабусі на вакації. Бубуся ще не розговорилася з мамою по привитанні, а Ярکو вже питає:

— Бабусю! Якою синкою фарбуєте білля?

А бабуся з дива аж по полах руками вдарила.

— О! О! О! А тобі яке діло до того? Та чи хто видав таке, щоби хлопець до прання мішався?

— Такий тепер уже світ! — підсміхаючись, сказала мама.

А Ярکو примилюється:

— Та скажіть бабусю! Прецінь...

— Ну, та як тобі це таке цікаве, то чому не сказати? Цеж ніяка тайна. Звісно, що з „Ключами“...

Засумувався Ярکو.

— А з „Незабудькою“ не пробували, бабусю? — питає відтак несміливо.

— Та чому не пробувала? Впхали мені раз її в нашої кооперативі, але я відіслала назад і передала собі до Тернополя на „Ключ“, бо що „Ключ“ то „Ключ“! Це синка випробувана, а не якась „Незабудька“ з кооперативної фабрики. Вона лиш білля плямить...

— Таж прецінь „Незабудьку“ роблять учені інжініри! — боронив Ярکو своєрідного фабрикату.

— Які там інжініри! Певно якісь недоуки! — сердито припечатала розмову бабуся.

І Ярکو уступив. Бачив, що з бабусяю не так легко піде справа, як з мамою.

IV.

Ярко, по довгій надумі, рішився на підступ. За власні ощадности купив у сільській кооперативі синку з „Незабудькою“, а придивившись, де бабуся ховає коробку зі синкою, підміняв синку „Ключ“ на „Незабудьку“, полишаючи однак на коробці накривку з „Ключем“. За кілька днів Ярکو, вертаючи з ріки,

стрінув бабусю, як збирала зі шнурів сухе білля по пранню.

— А що, бабусю, нема плям зі синки?
— спитав цікаво хлопець.

— Но, но! То не в мене! В мене білля все ясне як сонце! — сказала самопевно бабуся.

Ярко аж підскочив з радості. І так через цілі вакації бабуся вживала синки „Незабудька“ в переконання, що синить білля улюбленими „Ключами“.

Ярко тішився тим дуже. Але перед виїздом не видержав і порішив вияснити цілу справу.

— Ось, ось і вже поїдемо незабаром! — каже він одного разу до бабусі.

А бабуся вже сльози втирає. Жаль її за внуком.

— Знов сама остануся — каже, важко зітхнувши.

— Але, бабусю, я маю вам ще щось сказати на відїзdnім!

— Ну, кажи Ярчику!

— Я вас обманув! — говорить Ярко отверто.

Жахнулась бабуся:

— Ярку! І тобі не гріх було це робити?

— Ні! Не гріх, бо я інакше не міг зробити. А вас, бабусю, конче треба було переконати.

— Ну, що? Що таке? — допитується занепокоєна бабуся. Але Ярکو не відповідає. Хоче вперше запевнитися ще раз, чи дійсно синка не плямила білля, а коли бабуся і далше впевняє, що її білля і тепер, таке як передше, біле і ясне — тоді Ярکو розказує свій „гріх“.

На доказ витягнув з укриття пуделко зі синкою „Ключ“, яку підміняв у бабусі на „Незабудьку“.

— От, хитрун-же ти, хитрун! — каже бабуся, вислухавши в чім річ. А то здається, що інакше бувби ти мене не переконав.

— Ну, але чи вже й на далше будете, бабусю, синити білля „Незабудькою“? — впевнюється Ярکو.

— Та певно, що вже буду, коли вона — як бачу — зовсім не гірша від „Ключів“. Тай „Незабудьку“ дістану в нашій кооперативі. Не треба за нею аж до міста посилати. Але скажи мені, хлопче, яке тобі діло до синки?

— Таке! — каже Ярکو — що я хочу, щоб фабрика „Зоря“ розбудувалася, мала ве-

ликі будівлі та високі комини, як годиться мати правдивій фабриці.

— А чи ти часом не хочеш сам колись стати інжніром у тій фабриці? — питає підсьміхаючись бабуся.

— Може й так буде! — притакує по-важно Ярко. Але, що я сам тоді там вдію? Нас там буде багато працювати. А самі Українці...

ЧАРОДІЙНЕ СТЕБЕЛЬЦЕ.

Марійка приїхала на вакації до вуйка на село. Скоренько познайомилася зі всім і вся. Повно її було всюди. Вже третього дня говорив про неї вуйко:

— Де її не посій — там вона вродиться!

Тут розігнала куреї з курника, що хто зна, де вони порозбігалися. Там телят без потреби випустила на дорогу. Онде знову не замкнула фіртки до города: зайшли качки, шкоди наробили в бураках. Індика роздрочила так, що розпустивши крила пішов острим наступом на неї. І лиш завдяки появі Бриська Марійка врятувалася від ударів розгніваного птаха. Накінець, побігла в пасіку тай впхала патичок у вічко улія. Бжолі хмарою сипнулися на неї тай жалили куди попало. За кілька хвиль і рідна мама булаб не пізнала опухлого личка Марійки.

З тої причини мусіла Марійка понести заслужену кару. Всі домашні вибиралися на прогульку до недалекого ліса, але запухлої

Марійки годі було брати. Пухлина повикривляла її гарне личко так, що навіть очей не було видно.

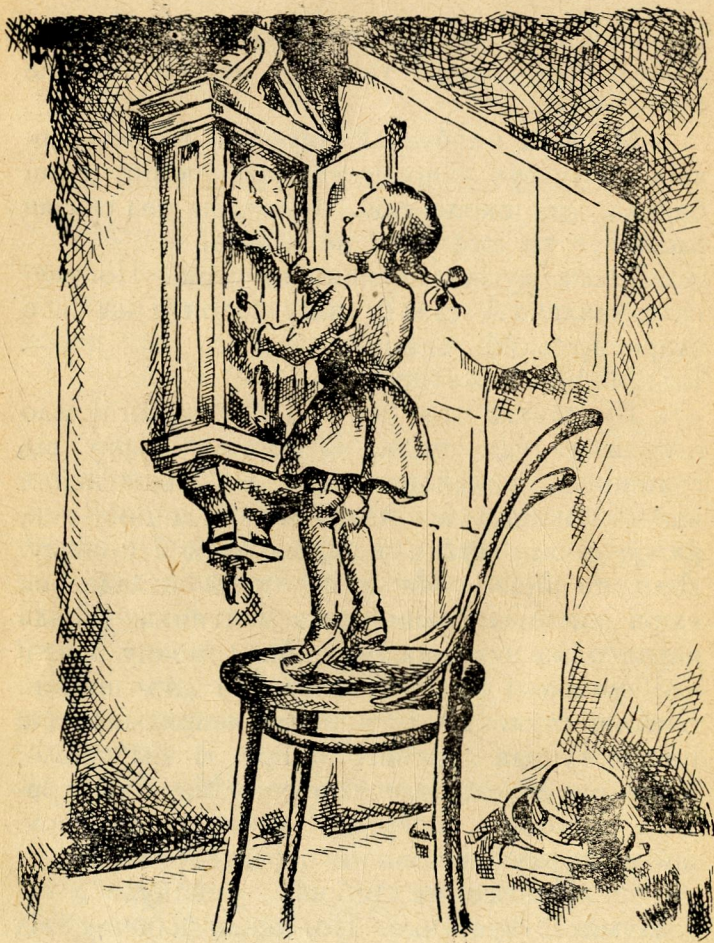
Марійка пробувала вимогти плачем дозвіл на участь у прогульці, але вкоротці побачила, що шкода сліз. Вуйко, як раз сказав слово — то вже його не скасує.

Отже мусіла залишитися дома. Посумувала хвилю. А там її увагу звернув на себе старосвітський годинник.

Марійка вже при нім.

Присунула стіл, на стіл поставила крісло і вилізла туди сміло. Отворила шафку від годинника, винайшла ключ від підтягнення ваг тай намагалася накрутити годинник так, як це робив вуйко першого дня її приїзду. Діло не йшло. На дірці, куди вкладалося ключ для підтягнення ваги маятника, стояла якраз одна вказівка. Марійка торкнулася її необережно і вказівка впала на дно шафки. Дівчині стало від того трохи неприємно, але не відступила від свого наміру. В тім крісло, на якому стояла, захоїталася. Марійка стратила рівновагу, сперлася на годинник, зрушила шафку і годинник перестав ходити.

— Це вже не добре! — майнуло в голові малої пустунки. Положила ключик від

годинника на властиве місце, взяла в пальці відпавшу вказівку і з бідою якось притулила її на давнє місце. Порухала маятник, замкнула шафку від годинника, зняла зі стола крісло, відсунула стіл на місце, щораз поглядаючи на годинник, чи йде.

Але маятник, порухавшись кілька разів у той і цей бік, повис безвладно і рівномірне спокійне тік-так затихло.

Марійка налякалася. Присіла як труся на лежанці і вкоротці заснула глибоким сном. Збудив її аж перед вечором веселий гамір прогульковців.

Всі вернулися з ліса — хто з кошиком грибів, хто зі збанком малин, а хто з китицею лісових цвітів. Лиш вуйко прийшов голірuch.

Протерла Марійка оченята, які наслідком сну ще більше запухли. Перша її думка була про годинник. Забилося в неї трівожно серце. Але на щастя за живим гамором у хаті ніхто не завважив, що годинник не йде. Та як лиш внесли світло вуйко зараз спостеріг це.

— А тобі що сталося, старий? — звернувся вуйко з запитом до годинника, який вибив йому вже не одну годину радості і смутку.

З запертим віддихом гляділа Марійка, як вуйко, з лямпою в руках, відчинив шафку. Побачивши на запорошеному дні шафки сліди малих пальців, звернувся вуйко прямо до Марійки:

— Ти рухала годинник?

Коротка хвилинка боротьби сумління зі спокусою і Марійка, загикуючись, перечить:

— Ні! Ні вуйцю... то не я...

— Але признайся, бо буде зле! — налягає вуйко.

Марійці серце валить у грудях наче молотом, але обстоює при своїм.

— Ні, це не я зробила, вуйцю! не я! — лепече спішно.

— Побачимо отже, хто це зробив! — каже вуйко спокійно. Стебельце розяснить нам справу. І вийшовши на хвилю з хати, вернувся з вязкою рівних стебел у руці. Скликавши всіх домашніх, сказав:

— Вибирайте собі по одному стебельцеви. Потримаємо кожне з нас своє стебельце в устах через 5 хвилин. В тих стебельцях є зачарована сила. Вони викажуть правду. Бо хто попсув годинник, того стебельце підросте за цих 5 хвилин бодай на два-три центиметри,

На приказ вуйка всі приявні, не виключаючи його самого, взяли стебла в уста, а вуйко дивився на свій кишеньвий годинник. Час довжився. Марійка, що взяла своє стебельце з недовірчивістю про його чародійну силу, мала час роздумати.

— Ануж воно так станеться, як вуйко сказав? Тоді її стебельце певно підросте. І що тоді буде? Минає мінута і рада приходить сама собою:

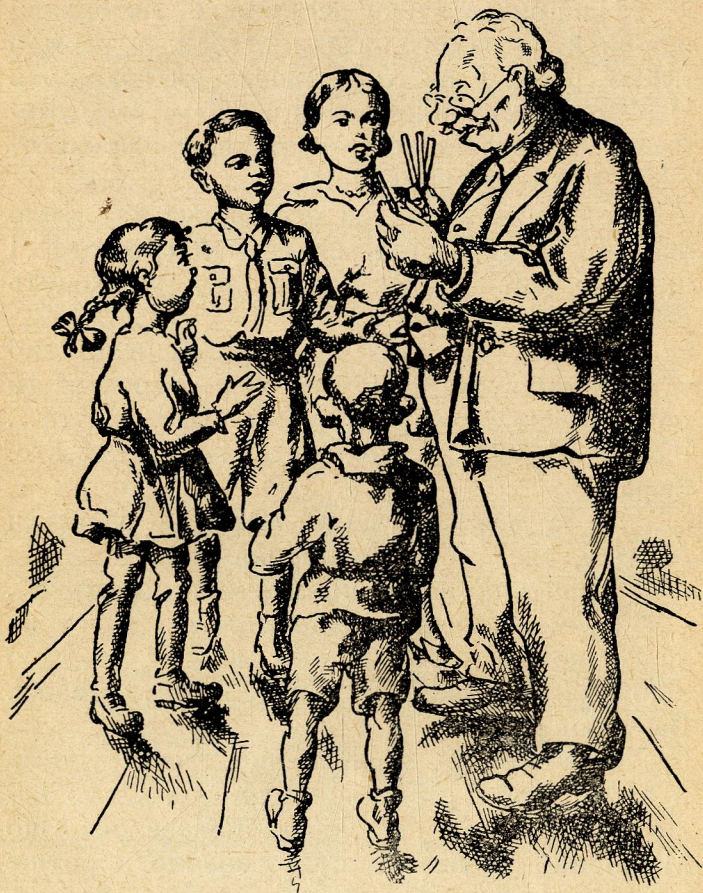
Соломка в устах — то можна непомітно кусник відкусити. Отже хоч підросте то опять рівна буде з прочими. Ще мінута... і острі Марійчині зубки відгризли кусок стебельця.

— А може це ще за мало? — радиться опять в уяві дівчинки побоювання.

І опять по тихенько непомітно... „хруп“.

Вуйко витягнув свою соломку з уст на знак, що п'ять хвилин уже минуло. Чергою відбирав соломки від усіх і мірив до своєї. Всі були рівні.

В межичасі Марійка ще раз хрупнула в обаві, щоб її стебельце піросло. Отже коли прийшла на неї черга, показалося, що Марійчине стебельце стало значно коротше від усіх прочих. Всі зрозуміли вуйків підступ,

лиш Марійка в першій хвилі була певна, що виграна по її стороні.

— Ну, бачиш Марійко — каже вуйко — стебельце тебе зрадило!

— Чому? Чому? — допитується дівчатко.

— Таж воно прецінь коротше від усіх ваших, значить, що я не винна!

Але вуйко сміється.

— А пощож ти надкусила свою соломку, якщо ти не попсувала годинника? Видно боялася, що соломка підросте тобі в устах? Правда?...

Марійці аж тепер стало ясно, що то не стебельце, лиш нечиста совість її зрадила.

Сміху з того було досить не тільки на цей один вечір.

Дальший побут Марійки не обійшовся без збитків. Але вже ніколи більше не треба було вдаватися до стебельця за вишуканням виновниці.

Ця пригода навчила Марійку, що правди не сховаєш нігде. І тому сміло тепер чимскорше признається завжди до вини і бере на себе заслужену кару, щоб часом на кого другого не впало підозріння.

ГУПАЛО.

Сивоусий дід Павло не вірив у ніякі страхи, ні чари. І коли, бувало, в довгі зимові вечорі зійдуться сусідки з куделями, а парубки, барашкуючи, розказують про різні страхіття, — то дід Павло лиш підсміхається з недовірям, а там і перебе:

— Та не плетіть таких небелиць і не проганяйте жінкам сну з очей! От, послушайте, розкажу вам про страха, що через нього аж хату посвячували та все одно булоб не помогло.

Молодь із зацікавленням присувається до старого, щоб не пропустити ні одного слова з його оповідання.

А дід Павло вмів оповідати як ніхто! Стукне старий, бувало, пальцем в табакерку, потягне здоровий нюх табаки, пчихне на цілу хату тай починає:

Гупало — це птиця, що живе на ставах у прибережнім шуварі та комишах і заєдно літом сильно гукає: гуп... гуп... Декуди звуть цю птицю — гуком.

— Одинаком жив я у свого батька. На тому самому ґрунті, де тепер моїх четверо дітей розвело вже свої родини, мій батько жив зятем у мого діда. Але, як порівняю свої хлопчаї літа з життям своїх малих онуків... то де, де, воно таке бувало.... Та я чобіт не мав аж поки в школу не пішов. Вся одежа на мені була домашньої роботи. Статок господарський не пара теперішньому. Ані при думці не були господареві теперішні машини господарські. Залізний плуг — це була рідкість, а про молотілку то й не згадує. Тай звідки було їх узяти, коли при тодішній господарці навіть у 30 моргів господаря на переднівку хліба не ставало — не то що!

— Це байка, як хто згадує тужливо про старі, добрі часи. Які вони там добрі були, як в селі ледви кількох людей письменних було, а селянин гнувся, мов лоза, перед кожним підпанком, та лизав руки кому попало. На школу тоді дивились, як на панську вигадку, від якої викручувався кождий, хто як міг. Про господарський часопис, такий, як „Сільський Господар“, ніхто не чув, а книжка це була зовсім зайва річ у пересічній селянській хаті. Газета приходила лиш до пан-отця і до читальні. Молодь жила самопас,

А про дівтору то що вже й казати. Гадаєте, що може була тоді яка газетка для дітей? Ого! Та й ще чого не видали?...

— Мене звільнили зі школи зараз по другім році науки і я став пастушити. Письма небагато я похопив, але на книжці вже ліз яко тако. Та за коровячим хвостом скоро призабув усе те, чого в школі навчився.

— Відколи наша читальня кинула в селі клич: „В торбинку з хлібом — книжка пастушкам!“ — моя донька ніколи не виправить пастушка в поле без книжки. А я дивлюся на це тай до сліз радію.

— Або зайду на пасовисько: одно з дітей позирає за худобою, а гурток засів купкою тай читає спільно книжку.

— Чого нема там у тих книжках! Я старий, а люблю послухати тих оповідань зі „Світа Дитини“. От, тому й нема тепер на пасовиськах тої пустоти, що колись бувало. Колиб оттут у хаті з'явились враз ті всі хрущі, що я з них при пашенню млинки робив, ті пташки і жаби, що я їх мучив, ті миші й суслики, що їм очі повибирав за час мого пастушення — то всі налякалисяб їх більше, ніж тих страхів, що про них розказуєте. Та ба! Такої вивтікалиб мерщій з хати. І то не

лиш самі дівчаки, але, бувало, що й старі давали почин до різних видумок і збитків. А вже ніхто, як громадський пастух Панас. Він учив нас і хрущів мучити, і пташині яйця з гнізд вибирати. А було, як дістане якого kota в руки — то бідне сотворіння відповідає дідови на безліч питань:

— Мав ти тата?

— Мя-я-яв!..

— Мав ти маму?

— Мя-яв! і т. д. за кожний раз тим голосніше, чим сильніше Панас за хвіст кліщами звирятко тисне.

Одного разу цей дід Панас приніс нам, пастушкам, двоє яєць і питає в кого квочка сидить. Я обізвався перший, що в нас. Тоді дід Панас дав мені тих двоє яєчок, щоб я їх вложив під квочку, а „щось буде.“

Я послухав.

Коли пригнав худібку додів, подався чим скорше в другу половину хати, до світлиці, де літом мешкала моя тета. Там під постелею сиділа квочка на яйцях. Мені заказано було до неї заглядати. Але цікавий, яке то буде „щось“ — по словам діда Панаса — я мимо заказу вложив їх під квочку. Минуло кілька днів. Вуйко поїхав до млина, а теті

прийшлося ночувати самій в другій хаті. Тому закликала собі наніч сусідську дівчину. Коло півночі вбігли обі в малу хату, кажучи з переляком, що їх щось страшило. Дідо насварили на жінок, що „в страху великі очі“, але ті притулилися де могли, а на своє місце в другу хату не вернулися.

Слідуючої ночі пішли туди спати дідо. Але і вони в опівночі втікли до малої хати, бо якийсь страшний гук збудив їх зо сну і перелякав.

Пробували ночувати там тато з вуйком і теж в ночі повтікали. А тоді вже ціле село заговорило, що в нашій хаті щось страшить. Це „щось“ набирало різних форм та наганяло щораз більше страху не лиш домашнім, але й сусідам. Дійшло до того, що навіть у день боялися ми зайти до другої хати. А про мене то — вже й не згадувати. Я трясся, як переходив через сіни. Страх відганяв від нас сон тай їда нікого не бралася.

Дідо з татом, рада в раду, вирішили посвятити хату. Жінки чимскорше почали готувитися до okazji. Пекли, варили, прибирали хату. За роботою і зо страху ніхто не заглядав під квочку. В день посвячення хати, відправлено Службу Божу, а потім священик,

в супроводі церковного хору і процесії, посвятив нашу хату. Відтак зійшлися гості на обід тай, гуторячи за столом, забавлялися аж до ранку.

Другої днини зайшов до нас дід Панас на „поправини.“ Йому, як новому гостеві, розказували тато в подробицях про причину уладження оказії.

— Алеж-бо дивним голосом кричало, що аж мороз йшов поза шкіру! — закінчили тато своє оповідання про страха.

А дід Панас почувавсь у потилицю тай киває до мене.

— Ти, мой! А де ті яєчка, що я тобі їх колись був дав?

— Я аж тепер нагадав собі про Панасів дарунок, з якого мало „щось бути“. Моргаю до діда, а він своє:

— Таж то були гупалові яйця!

Даю дідови знаки, але дарма! Тато вже порозуміли в чім річ — тай під постіл. А там одно гупало вже понебощило під квочкою, а друге ще ледви зіпає. Ніколи я не бачив тата таким злосним. Аж побіліли. Хопили мене за чуба, тай хто зна на чім булоб скінчилося. Але дід Панас став просити за мною.

— Та я через нього тільки кошту поніс

на вчорашню okazію! — сердилися тато. А дід Панас, чуючися співвинним зі мною, вговорував:

— Пропало! Пропало! Не вернеться! А тепер тихо-ша!!! Не смійтеся! Краще хай буде, що свяченою водою страху прогнали. Нехай, поза нами ніхто про це не знає!...

І тайна осталася між нами. Ясна річ, що тепер усіх нас домашніх відійшов страх, але село ще довгий чай розказувало собі про дивовижні страхіття в нашій хаті, а вечором то навіть смільчаки минали її, мимо посвячення.

— От бачите, якого то страху нагнали тоді всім молоденькі гупала.

КІНЕЦЬ

КАТАЛОГ »ДІТОЧОЇ БІБЛІОТЕКИ«.

Найновіші видання:

	Сотиків
167. Д. Гриневич-Витанович: В Царстві Краплини Води	30
168. Франц Коковський: Слідами забутих предків	75
169. Михайло Таранько: Малий Бандурист	50
170. Антін Лотоцький: Руслан і Либедь	90
171. Олесь Чмелик: Богданчик-Пустунчик	40
172. Антін Лотоцький: Кирило Кожумяка	60
173. Михайло Середа: Рисеві пригоди	50
174. Вол. Хронович: Гостина св. Миколая	20
175. Михайло Приймак: У нуждарів	80
176. Франц Коковський: Наші соколята	60
177. Антін Лотоцький: Роксоляна	100
178. Едвард Жарський: Від Ікара до Ліндберга	60
179. Роман Завадович: Живий страхопуд	60
180. Петро Мерчук: Розрита могила	20
181. Ярослав Вільшенко: Перша кривда	30
182. Корнель Макушинський: Казки-небелиці	60
183. Микола Погідний: На провесні	60
184. Іванна Блажкевич: Івась-Характерник	50
185. Леонід Бачинський: Жахливі володарі нетрів	70
186. Микола Погідний: Байки для дітей	60
187. Теодор Курпіта: В дитячому садку	30
188. Степан Король: Школярник Маркіян	30
189. Остап Грицай: Щуролов з Гамельн	40
190. Антін Лотоцький: Козак Байда	70
191. Роман Завадович: Покарані калатьки	60
192. Степан Король: Згода буде	40
193. Антін Лотоцький: Княжна Галиця	30
194. Микола Ваврисевич: В Різдвяну Ніч	60
195. Михайло Середа: Гриць Попсуйшапка	40
196. О. Підгірський: Як Ромчик став пластуном	30
197. Конст. Малицька: Вифлеемські діти	25
198. »ПРИГОДИ МОРЕПЛАВЦЯ СІНДБАДА« (з »Казок 1001 Ночі«)	90
199. Франц Коковський: Сірі герої	70
200. Петро Мерчук: Ромків щоденник	25
201. Г. Х. Андерсен: Цісарський словій	25
202. Петро Мерчук: Папоротин цвіт	50
203. Вуйко Славко: Пригоди дядька Прохора	30
204. »АЛЯДИН І ЧАРІВНА ЛЯМПА« (з »Казок 1001 ночі«)	70
205. Микола Погідний: Гетьманська булава	30

Дальші книжечки в друку.

Р. 6533

„СВІТ ДИ

2 р. 04 коп (1987)

ілюстрований журнал для дітей.

Виходить від 1919 року під редакцією
Михайла Таранька.

На зміст кожного числа складаються:
байки, казки, оповідання, сміховинки,
забави, іграшки, пісні та різноманітні
загадки.

Велика скількість образків.

Заряди Шкіл, Виділи Читалень і Кооператив
в цілм краю нехай безумовно передплачують цей
дитячий орган, щоби в той спосіб допомогти Ви-
давництву до побільшення обсягу і змісту цього
журналика та до його загального поширення. Ради
шк. місцеві повинні обовязково передплачувати
„СВІТ ДИТИНИ“ для шкіл по всіх наших селах

Умови передплати:

На цілий рік у краю 4 зол.
Для Чехо-Словаччини 25 К.ч.
Для Румунії 200 леїв.
Для Америки й Канади 1 дол.

Поодинокє число коштує 40 сот.

Замовлення слати на адресу:

Видавництво „СВІТ ДИТИНИ“
Львів, ул. Зіморовича ч. 2.

ІВАННА БЛАЖКЕВИЧ

ОПОВІДАННЯ

Львів
ВИДАВНИЦТВО „СВІТ ДИТИНИ“
1937.